

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา บ้านหล่อชา (อาข่า) ตำบลแมยว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการวิจัยโดยเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality Study) ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลในรายละเอียด (Depth of Knowledge) มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงของสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เน้นทั้งการหาสาเหตุ ทำความเข้าใจสภาพของปัญหาที่กำลังศึกษา แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้น มาตีความ อธิบาย ประเมินผล เพื่อหาข้อสรุปให้ได้ภาพรวมทั้งหมดของรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่ทำการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดดังนี้

- 3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือในการวิจัย
- 3.4 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยตนเอง การสังเกตแบบไม่เข้าร่วม (Non-participant Observation) การสัมภาษณ์ทั้งแบบจับคู่ คุยกันในลักษณะสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแน่นอน และแบบที่มีโครงสร้างแน่นอน (Unstructured and Structured Interview) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) และ การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้คือ

1. การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนในการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลแบบเจาะลึกในประเด็นสำคัญ ประกอบกับความคิดเห็นส่วนตัวในด้านต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อสถานการณ์ของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ บ้านหล่อชา ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงต้องทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองจากการศึกษาภาคสนาม (Field Study)

แม้ว่าพื้นที่ศึกษาจะ เป็นพื้นที่ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปประสานงานและร่วมงานกับชุมชนอยู่ตั้งแต่ เริ่มต้นโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม แต่เนื่องด้วยบ้านหล่อชาเป็น ชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า ส่วนหนึ่งชาวบ้านในพื้นที่และเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักไม่สามารถพูด ภาษาไทยได้ การเก็บข้อมูลหลายครั้งจึงจำเป็นต้องอาศัยบุตรหลานในครอบครัวนั้น กรรมการ หมู่บ้าน หรือสมาชิกของชุมชนที่ปฏิบัติงานในโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสามารถ ในการใช้ภาษาไทยได้ดี เป็นผู้ช่วยในการถามและแปลคำตอบให้ ผู้วิจัยจึงมักจะเดินทางเข้าไป ในหมู่บ้านให้มากที่สุดเท่าที่โอกาสจะอำนวย ทั้งในการปฏิบัติงานในหน้าที่ และในการเก็บข้อมูล เป็นการส่วนตัว เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล อันจะเป็นผลให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ในการประชุมคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ซึ่งจะมี การประชุมเรื่องโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนด้วยนั้น ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประชุมอย่าง สม่าเสมอ ในเวลา 20.30 น. และเลิกประชุมในเวลาประมาณ 23.30 น. ทุกวันที่ 1 ของเดือน เพื่อให้ได้ทราบถึงความเป็นไปของหมู่บ้าน ปัญหาและแนวทางการแก้ไขของกรรมการหมู่บ้านและ ชุมชน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีส่วนช่วยด้านการประสานงาน และร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเป็น พิเศษเพื่อการต้อนรับบุคคล คณะบุคคลต่าง ๆ และตัวแทนของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว เช่น สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พร้อมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดในประเทศ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรรมการชมรมพาด้า ประเทศไทย (PATA Thailand Chapter) คณะผู้จัดรายการโทรทัศน์ ทีมงานรายการชิมตามอำเภอใจ จากสถานีโทรทัศน์ ไอทีวี รายการ เมืองไทยรายวัน จากสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และรายการวิถีไทย จากสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 รวมทั้ง คณะสมาคมช่างภาพจากมาเลเซีย เป็นต้น ซึ่งจากการได้มีโอกาสร่วมมือประสานงานกับชุมชนใน กิจกรรมต่าง ๆ นี้เอง ทำให้ผู้วิจัยได้รับความไว้วางใจจากชุมชนและมีความสัมพันธ์อันดีจุดขึ้นอง กับสมาชิกของชุมชนเป็นอย่างดี

2. การสังเกตแบบไม่เข้าร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต โดยตรง เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเหตุการณ์ สภาพการณ์ที่ได้สังเกต และพบเห็นจาก การได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนดำเนินการอยู่ รวมทั้ง การดำเนินชีวิตประจำวันของ ประชากรในชุมชนด้วย

3. การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบ "จับเข่าคุยกัน" ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) กับจำนวนครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ทำการสัมภาษณ์ในช่วงแรก และเปลี่ยนรูปแบบเป็นวิธีสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับจำนวนที่เหลือ อีกครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยในระหว่างการสัมภาษณ์ใช้วิธีหยุดสอบถาม

เชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง และสร้างบรรยากาศแบบสบาย ๆ ในการพูดคุย ซึ่งประเด็นสำคัญ ๆ ของการสัมภาษณ์ได้กล่าวไว้แล้วในภาคผนวก

4. การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) จัดขึ้นเมื่อวันที่ 2 เดือนเมษายน พ.ศ. 2545 ณ ห้องเรียนศูนย์เด็กเล็ก บ้านหล่อชา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยผู้วิจัยได้เตรียมประเด็นหลักที่ต้องการทราบให้กับผู้ดำเนินการสนทนาเป็นการล่วงหน้า โดยในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ ในขณะที่อาจารย์จากโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏเชียงราย ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ได้พูดคุยและขอความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ จากผู้เข้าร่วมการสนทนา ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในระหว่างการสนทนาจะใช้วิธีพูดคุยและร่วมปรึกษาหารือกับผู้เข้าร่วมการสนทนาในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เพื่อให้ทราบความต้องการของชุมชน และผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ คำแนะนำในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม รวมทั้งวิธีการ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่อยากให้เป็นและเหมาะสมในอนาคต ดังนั้น ทุกคนจึงมีอิสระอย่างเต็มที่ในการชี้แจงและให้เหตุผลตามประสบการณ์ที่ตนมี เพื่อถ่ายทอดในวงสนทนา โดยการสนทนานี้มีทั้งเห็นด้วย และมีข้อโต้แย้งในส่วนที่ไม่เห็นด้วย แต่นับได้ว่าข้อมูลและคำตอบที่ได้รับผ่านการกลั่นกรองจากสมาชิกในวงสนทนาแล้ว ในการนี้ ผู้วิจัยมีผู้ช่วยเพื่อการจดบันทึกและการบันทึกเทป

5. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 100 คน ซึ่งเดินทางมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา ระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2545 โดยขอให้กรอกแบบสอบถามภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติในการเที่ยวชมบ้านหล่อชา ความคิดเห็น ตลอดจนขอคำแนะนำต่อการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในปัจจุบัน ซึ่งประเด็นของคำถามที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวประเมินได้กล่าวไว้ในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้างต้นแล้ว นอกจากนี้ ได้พิมพ์แบบสอบถามด้วยอักษรสีดำนบนกระดาษสีเขียว เพื่อให้เป็นไปตามกลยุทธ์ในการให้ได้รับแบบสอบถามคืนมากขึ้นของมนัส สุวรรณ และคณะ (2543 : 100) ซึ่งกล่าวว่า แบบสอบถามที่ใช้กระดาษสีเขียวและสีฟ้าจะได้รับการคืนมากกว่าการใช้กระดาษสีขาว และแบบสอบถามที่พิมพ์ด้วยอักษรสีเขียวและสีฟ้าบนพื้นสีขาวจะได้รับการคืนมากกว่าที่พิมพ์ด้วยอักษรสีแดงหรือสีดำบนพื้นสีขาว

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) รวบรวมจากเอกสารทางวิชาการที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว ผลงานการวิจัย วารสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานการค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเก็บรวบรวมจาก สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดสถาบันราชภัฏเชียงราย ตลอดจนเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องจากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย พิพิธภัณฑ์ชาวเขาเชียงราย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 2 ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดเชียงราย รวมทั้งข้อมูลจากระบบออนไลน์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้มุ่งศึกษารูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ บ้านหล่อชา ที่ผ่านมาและกำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ ตลอดจนสภาพของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ฉะนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.2.1 ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในพื้นที่ เก็บข้อมูลจากประชากรในบ้านหล่อชา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย โดยใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่เกี่ยวข้องกับโอกาสทางสถิติ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 46 คน ประกอบด้วย

1) ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการในชุมชนบ้านหล่อชา คือ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน ประธานคณะกรรมการธนาคารหมู่บ้าน และ ผู้นำอาวโล (ผู้นำในการจัดพิธีกรรม) จำนวน 4 คน

2) ชาวเขาเผ่าอาข่าที่อาศัยอยู่ในบ้านหล่อชาซึ่งเป็นคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสมาชิกที่เข้าร่วมทำงานในโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 23 คน

3) ชาวเขาเผ่าอาข่าที่อาศัยในบ้านหล่อชา โดยได้เลือกจากผู้นำครอบครัวซึ่งเป็นผู้ที่หารายได้ให้แก่ครอบครัวมากที่สุด จำนวน 10 หลังคาเรือน และ ผู้ที่มีอาวโลซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหล่อชา จำนวน 5 คน รวมจำนวน 15 คน

4) ผู้อำนวยการ หัวหน้าหน่วย เจ้าหน้าที่แผนงาน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน – เชียงราย ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม รวม 4 คน

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) ที่บ้านหล่อชา เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2545 โดยเป็นผู้ที่ได้รับเชิญมาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 41 คน ประกอบด้วย

- 1) หัวหน้าโปรแกรมและอาจารย์โปรแกรมวิชาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเชียงราย จำนวน 2 คน
- 2) พนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว 3 และพนักงานธุรการ 5 จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือ เขต 2 จำนวน 2 คน
- 3) หัวหน้าหน่วย เจ้าหน้าที่การเกษตร และมัคคุเทศก์ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เขตบ้านห้วยแม่ซ้าย ต. แม่ยาว อ.เมือง เชียงราย จำนวน 6 คน
- 4) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11 และสมาชิก อบต. แม่ยาว ต.แม่ยาว อ.เมือง เชียงราย จำนวน 2 คน
- 5) นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย และกรรมการสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย รวมทั้งคณะกรรมการชมรมผู้ประกอบการรถเช่าจังหวัดเชียงราย จำนวน 11 คน
- 6) ช่างภาพบรรณาธิการ หนังสือท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย จำนวน 2 คน
- 7) หัวหน้าหน่วย และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรกิจท่องเที่ยวในเครือข่ายสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน-เชียงราย จำนวน 4 คน
- 8) ผู้อำนวยการสมาคมการเกษตรและการศึกษาอาชา จำนวน 1 คน
- 9) ตัวแทนกลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระเจกเงา และ ชาวบ้านจาก บ้านยะฟู บ้านจะแล บ้านอาดู บ้านอาผ่า บ้านอาจำ ต. แม่ยาว อ.เมือง เชียงราย จำนวน 12 คน

3.2.3 กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งเดินทางมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ระหว่างเดือนเมษายน ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545 จำนวน 100 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยให้นักท่องเที่ยวต่างชาติดกรอกแบบสอบถาม (Questionnaire) ภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติในการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหล่อชา ความคิดเห็น ตลอดจน ขอคำแนะนำต่อการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ให้มากขึ้น และเพื่อเป็นการเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มแรกที่ได้กล่าวมาแล้ว

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

3.3.1 ตัวผู้วิจัยเอง ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตในลักษณะการสังเกตแบบไม่เข้าร่วม (Non-participant Observation) โดยมีผู้ช่วยวิจัยเข้าไปช่วยสังเกตการณ์ ผู้วิจัยจะเป็นผู้ตั้งคำถาม จดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ขั้นตอนการศึกษาดูสถานการณ์ท่องเที่ยวในบ้านหล่อชานนั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปสอบถาม พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักการที่เป็นกลาง คือ มุ่งพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทั้งจากมุมมองของคนภายนอกและ มุมมองของคนภายในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำ ผู้รู้ และสมาชิกของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3.3.2 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended question) ซึ่งใช้ได้ ดี กับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็น และทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ : 2540, อ่างในเกิดศิริ เจริญวิศาล และจุฑามาศ จันทรัตน์, 2543 : 47-48) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของงานวิจัย บรรยายภาคในการสัมภาษณ์เป็นแบบ“จับเข่าคุยกัน” ไม่มีการ นัดแนะหรือจัดเตรียมไว้ก่อน และเป็นธรรมชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่าง ผู้ถูกสัมภาษณ์ กับผู้วิจัย และระหว่างผู้ร่วมสนทนาด้วยกันเอง ทุกคนจึงมีอิสระในการสนทนา อย่างเต็มที่ตามที่มีประสบการณ์ ถ่ายทอดให้ผู้วิจัย และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อาจมีการโต้แย้งกันขณะพูดคุยกันบ้าง โดยอธิบายได้ว่า ในครั้งแรกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้ การสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Unstructured Interview) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการสำรวจ ประเด็นต่างๆ โดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้เล่าถึงสภาพการณ์ อธิบายสาเหตุ และปัญหาต่างๆ มากที่สุด ผู้วิจัยมีเพียงหัวข้อที่จะพูดคุยเท่านั้น ส่วนที่เหลืออีกครั้งหนึ่งของ จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักและจำนวนคนที่เป็นกรณีศึกษา เปลี่ยนรูปแบบเป็นการสัมภาษณ์แบบที่มี โครงสร้างแน่นอน (Structured Interview) เนื่องจาก โดยทั่วไป (Glaser and Strauss, 1967 และ Eisenhardt, 1989 , อ่างในเกิดศิริ เจริญวิศาล และจุฑามาศ จันทรัตน์ : 2543 : 47-48) พบว่า หลังจาก การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้จำนวนหนึ่ง ข้อมูลต่าง ๆ จะซ้ำกับข้อมูลซึ่งได้จากกลุ่ม ตัวอย่างแรก จำเป็นต้องสำรวจและเจาะเฉพาะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปต่อไป โดยมีแนวคำถามดังที่แสดงไว้ในภาคผนวก

3.3.3. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) ซึ่งได้จัดขึ้น ณ ศูนย์เด็กเล็ก บ้าน หล่อชา เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2545

การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยให้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 100 คน ทำการกรอกแบบสอบถามภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส เป็นรายบุคคล โดยแบ่งเนื้อหาแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยตัวแปรเกี่ยวกับประเทศภูมิลำเนา อายุ เพศ อาชีพ การศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ต้องการ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1) แบบสอบถามเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประเภทนักท่องเที่ยวอิสระ (F.I.T. หรือ Full Independent Traveller) ถึงปัจจัยความสะดวกหรือความลำบากในการเดินทางมายังบ้านห่อชา ว่ามีหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยวัดจากระดับความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านห่อชาในปัจจุบัน ตามลำดับหัวข้อต่าง ๆ 5 หัวข้อ ดังนี้

- การเข้าถึง (Accessibility) เฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประเภทนักท่องเที่ยวอิสระเท่านั้น นักท่องเที่ยวเป็นคนละทัวร์ หรือเดินทางพร้อมกับบริษัทนำเที่ยว จะไม่ต้องตอบแบบสอบถามข้อนี้
- สิ่งดึงดูดใจและจุดที่น่าสนใจของบ้านห่อชา (Attraction)
- สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
- ความพร้อมของบุคลากรและการจัดการหมู่บ้าน (Promptness of Personnel and Village Management)
- การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห่อชา (Participation of Ban Lorcha Villagers)

ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของ Likert ที่ให้ผู้ประเมินค่าเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์น้ำหนักคะแนนแต่ละตัวเลือก ตามวิธี Arbitrary Weighting Method ดังนี้

ถ้าผู้ตอบตอบว่า	มากที่สุดให้	ให้	5 คะแนน
ถ้าผู้ตอบตอบว่า	มาก	ให้	4 คะแนน
ถ้าผู้ตอบตอบว่า	ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
ถ้าผู้ตอบตอบว่า	น้อย	ให้	2 คะแนน
ถ้าผู้ตอบตอบว่า	น้อยที่สุดให้	ให้	1 คะแนน

ตอนที่ 3 เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended question) เพื่อขอทราบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติในการมาเที่ยวชมบ้านหล่อชา

- 1) สิ่งที่คุณประทับใจและชอบมากที่สุดในการชมบ้านหล่อชา
- 2) ประสงค์จะเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนใดอันจะเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบ้านหล่อชามากขึ้น
- 3) การวิจารณ์ และข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถจะเขียนได้ตามอัธยาศัย

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นสมุดจดบันทึกที่ผู้วิจัยใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้ง บันทึกข้อสังเกต และวิเคราะห์ของผู้วิจัยเองในแต่ละครั้งของการเข้าศึกษาข้อมูลในพื้นที่

กล้องถ่ายรูปและเทปบันทึกเสียง สำหรับบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์สำคัญ แล้วนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา

งานวิจัยนี้ใช้เทคนิควิธีสถิติพรรณนา (Descriptive statistics) การวิเคราะห์ข้อมูล จะดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเหมาะกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีเนื้อหามาก เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แต่ละประเด็นซึ่งพบในการสัมภาษณ์ได้จัดรวมอยู่ในแต่ละแนวคิด (Themes) หรือแต่ละปัจจัยซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกัน และสามารถนับรวมเป็นปัจจัยในประเภทเดียวกันได้ (เกดศิริ เจริญวิศาล และ จุฑามาศ จันทรัตน์, 2543 : 47-48) พร้อมไปกับพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยการนำมาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทุกครั้งที่มีการซักถามและพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้พยายามตั้งประเด็นคำถามย้อนกลับให้ชาวบ้านและผู้ให้ข้อมูลช่วยคิดวิเคราะห์ รวมทั้งเสนอทัศนะมุมมองที่แท้จริงของตนในแต่ละแง่มุม ซึ่งถือว่าการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลในขั้นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง (Validity) และเชื่อมั่นได้ (Reliability) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ปรึกษาผู้รู้ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาของการทำค้นคว้าแบบอิสระนี้ด้วย จึงทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งถือว่าการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอีกชั้นหนึ่ง จากนั้น ข้อมูลในแต่ละประเด็นการศึกษา และที่เก็บรวบรวมได้จากเครื่องมือทุกประเภทที่ใช้ในการศึกษา จะถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัย

บริบทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับนำปัจจัยต่าง ๆ จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านหล่อชา

3.4.2 วิธีการวิเคราะห์และประเมินผลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาถอดรหัสตัวเลข จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences : SPSS) สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 100 คน ใช้การวิเคราะห์ในรูปแบบการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการกระจายร้อยละ (Percentage Distribution)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติประเภทนักท่องเที่ยวอิสระ (F.I.T. - Full Independent Traveller) เพื่อทราบถึงการหาสถานที่ตั้ง และการเดินทางเข้าบ้านหล่อชาว่ามีปัญหาหรือไม่ โดยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการกระจายร้อยละ (Percentage Distribution)

2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยวัดจากระดับความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านหล่อชาในปัจจุบัน แบ่งเป็น 5 หัวข้อตามลำดับดังนี้คือ การเข้าถึง (Accessibility) เฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติประเภทนักท่องเที่ยวอิสระเท่านั้น สิ่งดึงดูดใจและจุดที่น่าสนใจของบ้านหล่อชา (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความพร้อมของบุคลากรและการจัดการหมู่บ้าน (Promptness of Personnel and Village Management) รวมทั้ง การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหล่อชา (Participation of Ban Lorcha Villagers) ในส่วนนี้ ได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการประเมินค่า (Rating Scale) ในระดับต่างกัน โดยผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ของ อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ และอุเทน ปัญญาวัฒน์ (2540) มากำหนดเกณฑ์การแปลผลของค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่สำคัญในการวิเคราะห์ โดยแบ่งกลุ่มตามน้ำหนักคะแนน 5 ระดับ โดยมีความหมายดังนี้คือ

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 – 5.00 คะแนน หมายความว่า พอใจระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 – 4.49 คะแนน หมายความว่า พอใจระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 – 3.49 คะแนน หมายความว่า พอใจระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 – 2.49 คะแนน หมายความว่า พอใจระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.49 คะแนน หมายความว่า พอใจระดับน้อยที่สุด

กรณีที่ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงมากที่สุดกับน้อยที่สุด โดยมีระยะห่างเพียง 0.49 และ 0.50 ซึ่งไม่เท่ากับช่วงอื่น ซึ่งห่างกัน 0.99 เพราะช่วงแรกและช่วงสุดท้าย อยู่ต้นและปลายมาตรวัด ที่ระบุความหมายของค่าน้ำหนักต่ำสุดและสูงสุด

ตอนที่ 3 คำถามแบบปลายเปิด (Open-ended question) ผู้วิจัยได้รวบรวมสิ่งที่นักท่องเที่ยวต่างชาติประทับใจที่สุด ข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาชมบ้านหล่อขามมากขึ้น รวมทั้งความคิดเห็น ข้อวิจารณ์ต่างๆ สรุปเป็นหมวดหมู่ และนำไปรวมกับ ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้จากการศึกษาด้วยเครื่องมือประเภทอื่น ๆ เพื่อประกอบการวิเคราะห์เนื้อหาให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เวลาศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งหมด เป็นเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545 จึงได้ข้อมูลพร้อมสำหรับการเขียนรายงานวิจัย และแน่ใจว่า ข้อมูลที่ได้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยถึงรูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี